

تحلیل فرمالیستی اشعار منوچهر آتشی

(مجموعه «غزل غزل‌های سورنا» و «دیدار در فلق»)

تالیف:

سید حسن حسینی هرانده

سرشناسه: حسینی هرانده ، سیدحسن، ۱۳۵۶
 عنوان قراردادی : غزل غزل های سورنا. شرح
 دیدار در فلق . شرح
 عنوان و نام پدیدآور : تحلیل فرمالیستی اشعار منوچهر آتشی ،
 سید حسن حسینی هرانده .
 مشخصات نشر : فیروزکوه، سخن پویان ، ۱۳۹۸
 مشخصات ظاهری : ۹۰ ص
 شابک: ۹۷۸۶۲۲۹۵۶۸۰۱۹
 بها : ۴۲۰۰۰۰ ریال

موضوع : آتشی، منوچهر، ۱۳۱۰-۱۳۸۴ — نقد و تفسیر
 موضوع : آتشی، منوچهر، ۱۳۱۰-۱۳۸۴ — غزل غزل های سورنا — نقد و تفسیر
 موضوع : آتشی، منوچهر، ۱۳۱۰-۱۳۸۴ — دیدار در فلق — نقد و تفسیر
 موضوع : شعر فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد
 یادداشت : فیپا

رده بندی کنفر: 9/7 PIR

رده بندب دیویی: ۸۰۱/۶

شماره کتاب شناسی: ۵۷۷۱۰۰

نام کتاب: تحلیل فرمالیستی اشعار منوچهر آتشی ، مجموعه غزل غزل های
 سورنا و دیدار در فلق
 نویسنده: سید حسن حسینی هرانده
 ویرایشگر: سید حسن حسینی هرانده
 ناشر: انتشارات سخن پویان
 چاپ دیجیتال
 نوبت چاپ: اول
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸۶۲۲۹۵۶۸۰۱۹
 قیمت: ۴۲۰۰۰۰ ریال

انتشارات سخن پویان : فیروزکوه ، هرانده ،
 میدان جانبازان کوچه گل محمدی ، پلاک ۱
 ۰۹۲۱۲۹۸۷۵۶۹ ، ۰۹۱۲۸۰۹۱۶۸۳

آدرس پست الکترونیکی: (sokhanpouyan@gmail.com)

حق چاپ برای نویسنده محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۲

فصل اول (زندگی و آثار منوچهر آتشی)

بخش نخست: پس زمینه تاریخی.....	۱۹
بخش دوم: نوشته ها.....	۲۱
دفترهای آتشی.....	۲۱
کتابهای تالیفی با موضوع نقد ادبی.....	۲۲
کتابهایی که ترجمه کرده است.....	۲۲
نویسندگی ای پراکنده.....	۲۲
مقالات.....	۲۲

فصل دوم: چارچوب نظری (توصیف کلی محتوا)

مقدمه.....	۲۷
ملاحظات دربارۀ فرم.....	۲۹
چیستی فرم.....	۲۹
مفهوم فرم در هنر.....	۳۰
ارزش هنری در فرمالیسم و رویکر فرمالیستی.....	۳۱
زیبایی بیان در توصیف شعرهای آفرینش فرم های ادبی.....	۳۲
تضاد با سنت گذشته نقد ادبی.....	۳۳

فصل سوم: عناصر فرمالیسم روسی

تعریف اصطلاحات.....	۳۷
فرمالیسم.....	۳۷
ویژگی های زبانی.....	۳۷
فراهنجاری واژگانی.....	۳۸
فراهنجاری دستوری.....	۴۰
فراهنجاری صرفی (واژگانی).....	۴۱
فراهنجاری نحوی.....	۴۱
کاربرد صفات به اشکال گوناگون.....	۴۳
حذف.....	۴۴
تابع اضافات.....	۴۴
تکرار عناصر.....	۴۵
آشنایی زدایی.....	۴۶
تعاریف و ایضاح مفاهیم مربوط به آشنایی زدایی.....	۴۷

تعریف گروه موسیقایی	۴۷
تعریف وزن	۴۸
تعریف موسیقی کناری (موسیقی شعر)	۴۸
آرایش واج ها	۴۸
تعریف موسیقی درونی	۴۹
خانواده جناس	۴۹
تجنیس ناقص	۴۹
تجنیس زاید	۴۹
تجنیس مرکب	۴۹
تجنیس مطرف	۵۰
تجنیس اشتقاق یا افتضاب	۵۰
رجع	۵۰
تکریر	۵۱
پارالل های معنایی	۵۱
پارالل های صوتی	۵۱
پارالل های معنایی - صوتی	۵۱
موسیقی معنوی	۵۱
تعریف موسیقی معنوی	۵۲
خانواده ایهام	۵۲
ایهام تناسب	۵۳
ایهام ترجمه	۵۳
ایهام تبادر	۵۳
فصل چهارم: بررسی فرمالیستی اشعار آتشی «غزل غزل های ، ورنه» و «دیدار در قلق»	
گروه موسیقایی	۵۷
اوزان همسان	۷۲
موسیقی معنوی	۷۲
ایهام تبادر	۷۳
مطابقه (تضاد، بیان نقیضی ، حس آمیزی)	۷۳
تضاد	۷۴
بیان نقیضی	۷۴
حس آمیزی	۷۵
تلمیح	۷۶
تقابل	۷۷
جادوی مجاورت	۸۲
فهرست منابع	۸۵

پیش‌گفتار

این پژوهش بر تحلیل فرمالیستی دو مجموعه شعر معروف منوچهر آتشی، یکی از شاعران بزرگ نوپرداز معاصر، استوار است. جنبش فرمالیسم^۱ که در سال ۱۹۱۴م. با انتشار مقاله «رستاخیز واژه‌ها»^۲ نوشته ویکتور شکلوفسکی^۳ آغاز شد، در ابتدای فعالیت خود، از طریق بازنمایی مایب نقدهای سنتی و سمبولیستی در بررسی آثار ادبی، بر لزوم تحلیل علمی متون ادبی تأکید کرد. فرمالیست‌ها با استفاده از یافته‌های دانش «زیانشناسی» که از نظر بهره‌گیری از «زبان»، مهم‌ترین فصل مشترک را با ادبیات داشت، بسیاری از رموز «ادبیست» را کشف و ابزارهای علمی و عینی مختلفی را برای تحلیل متون ادبی ارائه کردند که اسبعلی^۴ بسیاری از مؤلفان و منتقدان آثار ادبی را در پی داشت. با این حال، در این نوشتار با نگاهی تحلیلی به بررسی اشعار یکی از شاخص‌ترین شاعران «مفهوم‌گرا» و از چهره‌های اندیشمند و صاحب‌نظر در شعر معاصر - می‌پردازیم.

تاکنون کتاب‌های زیادی درباره بررسی انتقادی اشعار منوچهر آتشی به زیور طبع آراسته گشته؛ اما همچنان جای خالی تحلیل فرمالیستی بر دو مجموعه شعر آزاد «غزل‌ها»^۵ و «دیدار در فلق»^۶ آتشی احساس می‌شود.

آن چه تاکنون درباره شعر منوچهر آتشی نگاشته شده، مشتمل است بر دیدگاه‌های پراکنده شاعران هم دوره آتشی که بیشتر از دوستان وی بوده‌اند و عموماً نظرهای سلیقه‌ای و یا «فصل، بدون روش انتقادی ارائه کرده‌اند و یا گاهی منتقدانی به روند تحول شعر فارسی پرداخته‌اند که از نیما آغاز می‌شد و منوچهر آتشی یکی از

1-Formalism

2-Resurrection of The Words

3-Victor Cheklovsky

شاعران برجسته این حوزه به شمار می‌آمد. افزون بر این، برخی از جستارهای تحقیقی نگاهی به بررسی عناصر شعری آتشی داشته است و حتی چند تحلیل روشمند با رویکرد فرمالیستی با عنوانی چون «آشنایی‌زدایی در شعر آتشی»، به بررسی ساختار شعر آتشی پرداخته‌اند؛ اما جایگاه تحلیل این دو مجموعه شعری در میان آنها خالی است.

گفتنی است پایان‌نامه‌هایی که درباره منوچهر آتشی نوشته شده، در برخی موارد، جنبه تطبیق با شاعران دیگر از جمله توللی، مشیری، ادهاج و نادرپور دارد و چند تحلیل نیز براساس دیدگاه‌های روایت‌سناسی و نقد مدرنیسم ارائه شده است. این در حالی است که از یک‌سو، آتشی شاعری پرمایه است و بررسی آثارش از زوایای گوناگون اوج هنر شاعری‌اش را در دوره معاصر نشان خواهد داد و، دیگرسو، نیاز جامعه روز ادبی ایران، که خود در بستر نوآوری‌ها و مناقبت‌ها جاری شده، اقتضا می‌کند که منتقدان با تمرکز بیشتر بر روشمند کردن تحلیل‌ها فصلی تازه بر فصول رنگارنگ ادبیات معاصر ایران بیفزایند و چراغی برآمده از شعله علم و دانش فرار از جویندگان و محققان و دوستان علم برافروزند. نگارنده بر آن است تا با روشی منطقی و استدلالی به تحلیل فرمالیستی اشعار آتشی بپردازد و هم‌فا با تمرکز بر اشعار دو مجموعه «غزل غزل‌های سورنا» و «دیدار در فلق» و با جستجو در بند بند اشعار، شگردهای نقد فرمالیسم روسی اشعار یاد شده را ترسیم نماید.

در این کتاب تا حد ممکن سعی شده است مطالب مرتبط بیان شده و مطالب در چهار فصل تنظیم شده است. فصل اول به زمانه و زمینه و نیز زندگی و آثار آتشی می‌پردازد. فصل دوم، چارچوب نظری پژوهش را بررسی می‌کند. در فصل سوم، عناصر فرمالیسم روسی ارائه شده است و فصل چهارم به بررسی فرمالیستی مجموعه اشعار «غزل غزل‌های سورنا و دیدار در فلق» آتشی اختصاص یافته است.

این پژوهش حاصل تلاش صادقانه و راهنمایی‌های ارزشمند استاد گرانمایه، سرکار خانم دکتر فاطمه امامی در نگارش پایان‌نامه پژوهشگر با همین عنوان بوده که ضرورت مرتفع کردن شکاف علمی و پژوهشی در موضوع یاد شده به جامعه علمی و فرهنگی کشور عرضه شده است. نگارنده لازم می‌داند از دوست فاضل و گرانقدرم سید عمران حسینی برای نکته‌سنجی‌ها و راهنمایی‌های ارزنده در تدوین این کتاب تشکر نماید. همچنین از همه کسانی که در تدوین و گردآوری مطالب راهنمایی و یاری کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

www.ketab.ir